

התמורות שוות לענין הדינים בהם דנה הברייתא [ואף בתמורת החטאת שייך הנידון שנתבאר בברייתא, רק שאין בו נפקא מינה לענין שבת וטומאה, כי אף בחול אינו קרב] —

אבל לענין זבח הרי איכא בכור ואיכא מעשר, שעליהם אין שייך לומר את מה שבאה הברייתא לומר, כי אף הם דינם כתמורה שחלין על בעל מום, ואינם יוצאים לחולין לגמרי.

והדרינן למילתין, ומקשינן: ולרב ששת שדחה ההכרח כי הברייתא מדברת בפרו של אהרן, כיון דאיכא לאוקמיה באילו של אהרן שבו שייך כל המבואר בברייתא:

אדמוקים לה לברייתא דקאמר: חומר "בזבח" דמיירי באילו של אהרן, שהוא דחוק בלשון הברייתא שאמרה "זבח" סתם — לוקמה לברייתא בפסח שקראתו התורה: "זבח" פסח [תוספות], שהרי אף בו שייך כל המבואר בברייתא —

דהרי הוא דוחה את השבת ואת הטומאה, כיון דכתיב "במועדו", וילפינן אפילו בשבת ואפילו בטומאה, ובלבד שיהיו רוב הציבור נצרכין לעשותו בטומאה.

ועושה תמורה, דהרי קרבן יחיד הוא. (90)

שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואינה יוצאה לחולין ליגזו וליעבד מה שאין כן בזבח" —

ואי סלקא דעתך: מאי זבח "שם זבח", אם כן, על כרחך כוונת הברייתא כי אין שום זבח, שהקדושה חלה בו על בעל מום קבוע ואינו יוצא לחולין ליגזו וליעבד —

והרי זה אינו, דהא איכא זבחי בכור ומעשר בהמה —

דאף הם חלין על בעל מום קבוע [שהבכור קדושתו מרחם בין תם ובין בעל מום; ובמעשר נאמר: לא יבקר בין טוב לרע, שהמעשר חל אף על הרע] —

ואין יוצאין לחולין ליגזו וליעבד, [שהבכור אין לו פדיון, שנאמר: אך בכור שור לא תפדה; ובמעשר נאמר: לא יגאל].

אלא על כרחך "שם זבח" לא קתני, ואין הנידון בברייתא על כל הזבחים אלא על זבח מסויים, דהיינו פרו או אילו של אהרן.

ומפרשינן: ומאי שנא תמורה, כלומר: ומה הטעם באמת שלגבי זבח דנה הברייתא בזבח מסויים, ואילו לגבי תמורה דנה הברייתא בכל התמורות?!

היינו טעמא: כי שם תמורה אחת היא, כל

ואמנם דבריו צריכים ביאור, כי הרי אין הדין תלוי בציבור אלא בדבר שזמנו קבוע, וכדלעיל בעמוד א.

90. וגם שייך בו "ונוהג ביחיד ובצבור", שהרי שלמים הוא, ויש שלמים גם בציבור בכבשי עצרת; כן נראה לפרש לכאורה, דומה למה שכתב רש"י לעיל נ ב ד"ה אלא לאו דפר, גבי

פרו של אהרן.

אך מדברי הריטב"א לקמן בהא דמקשינן: נוקמה בפסח שני, שהקשה [וכן בתוספות ישנים ותוספות הרא"ש]: אם כן היכי קתני שנוהג בצבור, הרי אין פסח שני אלא ביחידין; מבואר, שפסח ראשון מיקרי נוהג בציבור, כיון שרוב ישראל מביאים פסחיהם.

ומשנינן: וכי מי דחי פסח שני את הטומאה?! וכיון שאינו דוחה, לא שייך למיתני: ודוחה את הטומאה.⁽⁹⁴⁾

כאן שבה הגמרא לפרש מה שזכר לעיל נ א: "אמר לו רבי מאיר: והלא פר יום הכפורים וחביתי כהן גדול "ופסח" דקרבן יחיד הוא ודוחה את השבת ואת הטומאה"; ועוד נזכר לעיל: "אמר לו רבי יעקב: והלא פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודת כוכבים "וחגיגה" דקרבן ציבור הוא, ואין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה".

ומשנינן: קפבר רב ששת⁽⁹¹⁾ כדעת רבי יהודה: אין שוחטין את הפסח על היחיד בלא שיימנו אחרים עמו על הפסח, ואם כן קרבן שותפין הוא, ולא שייך בו לומר: ועושה תמורה.

וטעמא דרבי יהודה, משום שנאמר: לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך, ודרשינן: "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד" אלא בשנים או יותר.⁽⁹²⁾

ואכתי תמהינן ארב ששת: ונוקמיה לברייתא בפסח שני, שהוא הרי ודאי בא ביחיד?!⁽⁹³⁾

וצריך להוסיף: אפילו היו הנדחים מיעוט ישראל, ובשעת עשיית פסח שני היו רוב ישראל צריכים לעשותו [כגון: שנתגיירו גרים רבים בין פסח ראשון לשני או שהגדילו הקטנים, וראה עוד דוגמא לזה בפסחים פ ב ברש"י בד"ה בראשון], הרי "נמצאו רוב ציבור צריכין לו, ורובא דציבור בשני לא עבדי" [לשון רש"י שם]. וכתב הריטב"א: ותירץ ר"י ז"ל [ראה תוספות ישנים ותוספות הרא"ש]: דאתיא אליבא דרבי נתן דסבר אכילת פסחים לא מעכבא, וכל ישראל יוצאים בפסח אחד [ראה פסחים עח ב], ומשום הכי קרי קרבן ציבור, שדינו כקרבן ציבור שאין אכילה מעכבת בו.

וכתב על זה הריטב"א בדיבור שלאחר זה: ולפירוש ר"י ז"ל, בדין הוא דמצינן למידחי דהא דלא כרבי נתן, אלא דאידך פירכא עדיפא לן.

94. הקשו בתוספות ישנים ד"ה פסח שני: והרי פלוגתא היא לקמן בעמוד זה, ורבי יהודה סבר: פסח שני דוחה את הטומאה; כלומר: ונימא דרב ששת סבירא ליה כרבי יהודה, וכשם דמשנינן גבי פסח ראשון!?

ותירצו: מכל מקום סתם משנה בפרק מי שהיה דלא דחי טומאה; כלומר: ומסתמא רב

91. הקשה בשיח יצחק: והא קיימא לן: שוחטין את הפסח על היחיד, ותיקשי לרב ששת: לוקמה בפסח ואליבא דהלכתא?! ותירץ: תלמודא הכי קאמר: היינו טעמא דלא מוקים לה בפסח משום דבפלוגתא לא קמירי, ואפשר דהאי תנא סבר דאין שוחטין את הפסח על היחיד, ומשום הכי ניחא ליה טפי לרב ששת לאוקמה באילו, אבל לעולם דרב ששת סבר כמאן דאמר שוחטין את הפסח על היחיד.

92. הקשה הרש"ש: הרי פשוט שרשאי יחיד להקדישו לפסח, אלא שאחרי כן קודם שחיטה צריך שיימנו עליו עוד, ואם כן קודם שהמנהו הרי הוא עדיין יחיד עליו ועושה תמורה?! וסיים: ויש ליישב; וראה חזון איש תמורה סימן לה סק"ב, ומה שהאריך כאן ב"חונן דעה" עמוד שסט.

93. הקשה הריטב"א: היכי משכחת לה "נוהג ביחיד ובציבור", והרי פסח שני אינו בא אלא ביחידין, כלומר: הניחא פסח ראשון, הואיל ורוב ישראל מביאין פסחיהן, הרי זה חשוב "נוהג בציבור", תאמר בפסח שני שאינו אלא ביחיד, שהרי מיעוט ישראל בלבד נדחין לפסח שני.

אם כן שהתנא נתכוין לפסח שני יהא [מילת
 "יהא" אינה ב"דקדוקי סופרים"] דוחה את
 השבת ואת הטומאה [בתמיהה]?!

כלומר: וכי אטו דוחה פסח שני את
 הטומאה, עד שהתנא אומר: "ודוחה את
 השבת ואת הטומאה"?! הרי אף שהוא
 דוחה את השבת, את הטומאה אינו
 דוחה?! (96)

[גירסת הר"ח: אמר ליה: ומי דחי טומאה].

אמר ליה רבא לרב הונא בריה דרב יהושע:
 אין אכן סובר תנא זה כמאן דאמר [רבי
 יהודה] דחי פסח שני את הטומאה.

דתניא: פסח שני דוחה את השבת, ואינו
 דוחה את הטומאה; רבי יהודה אומר: אף
 דוחה את הטומאה.

ומפרשינן: מאי טעמא דתנא קמא?!

אמר לך: והרי מפני טומאה שהיה טמא בזמן
 הקרבת פסח ראשון, דחיתו לפסח שני, וכי
 יעשה בטומאה?!

אמר הקשה ליה רב הונא בריה דרב יהושע
 לרבא:

ותנא הנזכר לעיל [נ א], מאי שנא "פסח"
 שהיחידים מביאים אותו דקרי ליה קרבן
 "יחיד" — ומאי שנא "הגיגה" שאף היא
 היחידים מביאים אותה דקרי לה קרבן
 "ציבור"?! (95)

והרי: אי אם לכן הוא שקורא התנא לחגיגה
 קרבן ציבור משום דאתי בכנופיא
 [בהתאספות] של הציבור ברגלים — הרי
 פסח נמי אתי בכנופיא, ולמה חשוב הוא
 קרבן יחיד?!

אמר ליה רבא לרב הונא בריה דרב יהושע:

אמנם כן הוא שהפסח חשוב קרבן ציבור
 כיון דאתי בכנופיא; אבל הרי איכא פסח
 שני דלא אתי בכנופיא, והוא הרי ודאי אינו
 קרבן ציבור, ולפסח זה הוא שנתכוין התנא
 שאמר: "והלא פר וכו' ופסח דקרבן יחיד
 הוא ודוחה את השבת ואת הטומאה".

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא:

ששת כסתם משנה סבירא ליה.

ורש"י כתב: "איכא למאן דאמר לקמן דלא
 דחי טומאה", וראה ביאור דבריו ב"שיח
 יצחק"; וראה עוד מה שכתב הריטב"א.

95. מהגמרא משמע, כי חד תנא הוא שאמר את
 שניהם; וכבר נזכר בהערות לעיל בדף נ א, כי
 אכן כן הוא בתוספתא שהכל מדברי רבי יעקב;
 אך לפי גירסתנו בגמרא, שהאחד משמו של רבי
 מאיר, והשני משמו של רבי יעקב, צריך ביאור
 קושית הגמרא.

וכתב ב"שיח יצחק" [בגמרא ד"ה א"ל]:
 דרב הונא ודאי ידע את התוספתא, ולהכי פריך

בפשיטות כאילו חד תנא אמר לכולהו, וראה עוד
 שם.

96. כן יש לפרש את הגירסא שבגמרות שלנו;
 וראה בריטב"א הנדמ"ח לעיל בקושית הגמרא:
 מי דחי טומאה, שהוא גורס: מי דחי שבת
 וטומאה, וכתב: "פירוש, וקושיין מטומאה",
 ולפי זה יש לפרש כן גם בקושיית הגמרא כאן.
 ובהגהות יעב"ץ פירש פירוש מחודש
 בגמרא: דברי הגמרא כאן חוזרים למה
 שהקשתה הגמרא לעיל: ונוקמיה בפסח שני,
 ומשני "מי דחי טומאה".

וקשיא ליה כאן: אם כן ידחה והאמרת "מי

ותמהינן: ותיפוק ליה ד"אשר לו" אמר רחמנא, הרי למדנו כי משלו של הכהן גדול הוא מביא את הפר; ולמעט הוא בא שלא יבוא אף משל אחיו הכהנים —

כדתניא: כתיב "אשר לו" ללמדך: משלו הוא מביא ולא משל ציבור, יכול לא יביא משל ציבור כיון שאין הציבור מתכפרין בו, אבל יביא משל אחיו הכהנים שהרי אחיו הכהנים מתכפרים בו —

תלמוד לומר פעם שניה "אשר לו" —

יכול לא יביא משל ציבור או משל אחיו הכהנים, ואם הביא כשר.

תלמוד לומר שוב פעם שלישית: "אשר לו" — שנה הכתוב עליו לעכב [ראה הערה (98)].

ודחינן לה: ולטעמיך: אחיו הכהנים, אי לאו

ורבי יהודה אמר לך: אמר קרא בפסח שני: ככל חוקת הפסח יעשו אותו, ואפילו בטומאה כמו בפסח ראשון —

ומה שאמרת: מפני טומאה דחיתו ויעשה בטומאה?! התורה החזירה עליו לעשותו בטהרה, אבל אם לא זכה לעשותו בטהרה, הרי שיעשנו בטומאה, [ראה הערה (97)].

נא-ב וכאן שבה הגמרא לבעייתו של רבי אלעזר: לדברי האומר פר יום הכפורים קרבן יחיד, עושה תמורה או אין עושה תמורה, ופירשה הגמרא לעיל כי יסוד הספק הוא, אם שאר הכהנים בקביעותא מתכפרי, או בקופיא מתכפרי.

כתיב בפרשת אחרי: בזאת יבא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה. וגו'. והקריב אהרן את פר החטאת "אשר לו" וכפר בעדו ובעד ביתו. וגו'. והקריב אהרן את פר החטאת "אשר לו" וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת "אשר לו".

דחי", ואי הכי ליכא לפרושי דקרי לפסח שני קרבן יחיד מדפשיטא ליה דדחי; ומשני ליה: אין הכי נמי דדחי, ורבי מאיר נמי סבירא ליה כוותיה דרבי יהודה, ולא כהתנא קמא דפליג. ואין נראה כן מדברי הראשונים.

97. כתבו התוספות בביאור מחלוקתם, דבין רבי יהודה ובין רבנן גמרי מ"ככל חוקת הפסח", ובהא סברא פליגי:

תנא קמא סבר: ככל חוקת, מה פסח ראשון אין דוחה את הטומאה אלא ברוב ציבור, אבל במיעוט ציבור נדחה מפני הטומאה, אף פסח שני.

רבי יהודה סבר: מה פסח ראשון אינו בטל לגמרי, אף פסח שני אינו בטל לגמרי.

וצריך להוסיף כפי שנתבאר לעיל בהערה 93, דפסח שני לעולם לא משכחת לה שיעשוהו רוב ציבור; שאם לא כן, למה סבירא ליה לתנא קמא שפסח שני אינו דוחה את הטומאה, והרי ברוב ציבור אף בפסח שני הוא נדחה, לפי מה שכתבו התוספות דכל הטעם שאינו נדחה הוא משום דאף בפסח ראשון אינו דוחה אלא במיעוט ציבור.

98. מלשון רש"י שכתב בקושיא: "דהא אשר לו כתב ביה תלתא זימני", משמע קצת שאין הקושיא אלא מחמת שנאמר תלתא זימני [ועל דרך הריטב"א דלקמן]; ואמנם לא ביאר רש"י, מה ענין זה אצל בעיית רבי אלעזר אי בקופיא מתכפרי או בקביעותא מתכפרי.